

Wyrok z dnia 11 lutego 2005 r.

I UK 169/04

Warunkiem zachowania prawa do górniczej renty rodzinnej (art. 181 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych, jednolity tekst: Dz.U. z 2004 r. Nr 39, poz. 353 ze zm.) przez wdowę, która przed dniem 1 stycznia 1999 r. zawarła ponownie związek małżeński, jest ustalenie prawa do tej renty decyzją organu rentowego na podstawie przepisów ustawy z dnia 1 lutego 1983 r. o zaopatrzeniu emerytalnym górników i ich rodzin (jednolity tekst: Dz.U. z 1995 r. Nr 30, poz. 154 ze zm.).

Przewodniczący SSN Józef Iwulski, Sędziowie: SN Andrzej Wasilewski, SA Małgorzata Wrębiakowska-Marzec (sprawozdawca).

Sąd Najwyższy, po rozpoznaniu na rozprawie w dniu 11 lutego 2005 r. sprawy z wniosku Marii B. przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych-Oddziałowi w R. o prawo do renty rodzinnej, na skutek kasacji wnioskodawczyni od wyroku Sądu Apelacyjnego w Katowicach z dnia 27 listopada 2003 r. [...]

o d d a l i ł kasację, nie obciążając wnioskodawczyni kosztami postępowania kasacyjnego.

U z a s a d n i e n i e

Wyrokiem z dnia 8 kwietnia 2002 r. Sąd Okręgowy-Sąd Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Katowicach oddalił odwołanie Marii B. od decyzji Zakładu Ubezpieczeń Społecznych-Oddziału w R. z dnia 6 listopada 2001 r., którą odmówiono wnioskodawczyni prawa do renty rodzinnej po zmarłym mężu Janie H.

Sąd Apelacyjny w Katowicach wyrokiem z dnia 27 listopada 2003 r. oddalił apelację wnioskodawczyni, przyjmując dokonaną przez Sąd pierwszej instancji ocenę zasadności żądania w aspekcie ustalonego przez Sąd Okręgowy i niesporne-go stanu faktycznego sprawy.

Wnioskodawczyni, urodzona 29 sierpnia 1951 r., jest wdową po górniku, który w dniu 30 kwietnia 1973 r. uległ śmiertelnemu wypadkowi przy pracy w kopalni. Decyzją z dnia 19 czerwca 1973 r. organ rentowy przyznał wnioskodawczyni i pochodzącej z małżeństwa córce Barbarze, urodzonej 5 czerwca 1970 r., prawo do renty rodzinnej na podstawie przepisów ustawy z dnia 23 stycznia 1968 r. o świadczeniach pieniężnych przysługujących w razie wypadków przy pracy (Dz.U. Nr 3, poz. 8 ze zm.). Kolejną decyzją z daty 15 stycznia 1976 r. dokonano przeliczenia świadczenia rentowego w związku z wejściem w życie ustawy z dnia 12 czerwca 1975 r. o świadczeniach z tytułu wypadków przy pracy i chorób zawodowych (jednolity tekst: Dz.U. z 1983 r. Nr 30, poz. 144 ze zm.). Wobec zawarcia przez wnioskodawczynię ponownie związku małżeńskiego, decyzją z dnia 7 września 1976 r. organ rentowy wstrzymał wypłatę renty rodzinnej na jej rzecz, realizując jego wypłatę tylko w stosunku do córki Barbary do dnia 1 września 1989 r.

Sąd Apelacyjny wskazał, że wnioskodawczyni nabyła prawo do renty rodzinnej po zmarłym wskutek wypadku przy pracy mężu na podstawie art. 6 ustawy z dnia 23 stycznia 1968 r. o świadczeniach pieniężnych przysługujących w razie wypadków przy pracy (Dz.U. Nr 3, poz. 8 ze zm.), spełniając wymogi określone zarówno w art. 33 ust. 1 pkt 1 i ust. 2 ustawy z dnia 23 stycznia 1968 r. o powszechnym zaopatrzeniu emerytalnym pracowników i ich rodzin (Dz.U. Nr 3, poz. 6 ze zm.), jak i w art. 19 ust. 1 ustawy z dnia 28 maja 1957 r. o zaopatrzeniu emerytalnym górników i ich rodzin (jednolity tekst: Dz.U. z 1968 r. Nr 3, poz. 19 ze zm.), do których odsyłał art. 6 w związku z art. 1 ust. 3 pkt 2 i 3 ustawy wypadkowej. W myśl art. 36 ust. 1 ustawy o p.z.e.p. w związku z art. 26 ustawy wypadkowej w razie zawarcia przez wdowę (wdowca) ponownego związku małżeńskiego, prawo do renty rodzinnej podlegało zawieszeniu na czas trwania małżeństwa. Sytuacji tej nie zmieniło wejście w życie ustawy z dnia 12 czerwca 1975 r. o świadczeniach z tytułu wypadków przy pracy i chorób zawodowych (jednolity tekst: Dz.U. z 1983 r. Nr 30, poz. 144 ze zm.), albowiem zgodnie z art. 49 ust. 2, do spraw o świadczenia z tytułu wypadków przy pracy, które nastąpiły przed dniem jej wejścia w życie, należało stosować przepisy obowiązujące w dacie zdarzenia. Stosownie do art. 114 ustawy z dnia 14 grudnia 1982 r. o zaopatrzeniu emerytalnym pracowników i ich rodzin (Dz.U. Nr 40, poz. 267 ze zm.), ilekroć nowe przepisy odsyłały do uchylonej ustawy z dnia 23 stycznia 1968 r. o p.z.e.p. należało odpowiednio stosować nowe unormowania. Ustawa o z.e.p. z dnia 14 grudnia 1982 r. nie zawierała odpowiednika art. 36 ust. 1 ustawy z dnia 23 stycz-

nia 1968 r. o p.z.e.p., natomiast przewidywała w art. 119 wznowienie na wniosek osoby zainteresowanej wypłaty renty rodzinnej, do której prawo zostało zawieszone z powodu zawarcia związku małżeńskiego przed dniem wejścia w życie tej ustawy. Do czasu uchylecia powołanego aktu z mocy art. 195 pkt 5 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (Dz.U. Nr 162, poz. 1118 ze zm.) wnioskodawczyni nie wystąpiła z wnioskiem o wznowienie wypłaty świadczenia, a uczyniła to dopiero w dniu 10 października 2001 r., jednakże ostatnio powołana ustawa nie zawiera odpowiednika art. 119 ustawy o z.e.p.

Podstawy żądania wnioskodawczyni nie może również stanowić art. 181 wskazanej ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r., zgodnie z którym prawo do górniczej renty rodzinnej, ustalonej na podstawie przepisów ustawy z dnia 1 lutego 1983 r. o zaopatrzeniu emerytalnym górników i ich rodzin (jednolity tekst: Dz.U. z 1995 r. Nr 30, poz. 154 ze zm.) zachowuje wdowa, która zawarła ponownie związek małżeński przed datą wejścia w życie tej ustawy, jeżeli wychowuje co najmniej jedno z dzieci, wnuków lub rodzeństwa uprawnionych do renty rodzinnej po zmarłym mężu, a gdy nie wychowuje żadnej z wymienionych osób - jeżeli osiągnie wiek 50 lat życia lub stanie się niezdolna do pracy po wejściu w życie ustawy. Wnioskodawczyni nie miała jednak nigdy ustalonego prawa do górniczej renty rodzinnej po zmarłym mężu, ani też nie nabyła takiego prawa *in abstracto*. Zgodnie bowiem z art. 19 ust. 1 obowiązującej w dacie śmierci Jana H. ustawy z dnia 28 maja 1957 r. o zaopatrzeniu emerytalnym górników i ich rodzin (jednolity tekst: Dz.U. z 1968 r. Nr 3, poz. 19 ze zm.), w razie śmierci pracownika wskutek wypadku w zatrudnieniu lub choroby zawodowej przewidziana powołaną ustawą górnicza renta wdowa nie przysługiwała, jeżeli wdowa posiadała prawo do renty rodzinnej na podstawie przepisów ustawy z dnia 23 stycznia 1968 r. o świadczeniach pieniężnych przysługujących w razie wypadków przy pracy (Dz.U. Nr 3, poz. 8 ze zm.). W konsekwencji, do wnioskodawczyni nie mógł znaleźć zastosowania art. 22 ustawy z dnia 1 lutego 1983 r. o zaopatrzeniu emerytalnym górników i ich rodzin (jednolity tekst: Dz.U. z 1995 r. Nr 30, poz. 154 ze zm.), zgodnie z którym wdowom, pobierającym w dacie wejścia tej ustawy w życie górnicze renty wdowie, przyznane w oparciu o unormowania ustawy z dnia 28 maja 1957 r., zamiast dotychczasowego świadczenia przysługiwały górnicze renty rodzinne, określone w przepisach ustawy z dnia 1 lutego 1983 r.

Kasację od powyższego wyroku złożyła wnioskodawczyni, domagając się jego uchylenia i przekazania sprawy Sądowi Apelacyjnemu do ponownego rozpoznania i orzeczenia o kosztach postępowania kasacyjnego.

Jako podstawę kasacji wskazano naruszenie prawa materialnego poprzez błędną wykładnię: 1) art. 19 ust. 1 ustawy z dnia 28 maja 1957 r. o zaopatrzeniu emerytalnym górników i ich rodzin, prowadzącą do wniosku, że wdowa po górniku zmarłym wskutek wypadku przy pracy nie nabywała uprawnień do górniczej renty wdowiej „*in abstractio*” oraz 2) art. 181 ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych wskutek uznania, że przepis ten nie może mieć zastosowania do wdowy po górniku, która wprawdzie skończyła lat 50, ale której przyznano rentę rodzinną po mężu na podstawie ustawy z dnia 23 stycznia 1968 r. o świadczeniach pieniężnych przysługujących w razie wypadków przy pracy, a następnie decyzją organu rentowego wypłata świadczenia została zawieszona wobec zawarcia przez wdowę ponownego małżeństwa.

W uzasadnieniu kasacji podniesiono, iż wykładnia celowościowa i językowa art. 19 ust. 1 ustawy z dnia 28 maja 1957 r. powinna prowadzić do wniosku, że prawo do renty górniczej wdowiej powstawało z chwilą śmierci męża spowodowanej wypadkiem przy pracy, bez spełnienia żadnych dodatkowych wymogów. Dalej idące uprawnienia do renty rodzinnej z ustawy wypadkowej pozwalały na wybór świadczenia korzystniejszego, na co wskazuje treść art. 2 ustawy z dnia 1 lutego 1983 r. o zaopatrzeniu emerytalnym górników i ich rodzin. W tej sytuacji do wnioskodawczyni znajduje zastosowanie art. 181 o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Kasacja nie może być uwzględniona, gdyż zawarte w niej zarzuty, przytoczone w ramach określonej w art. 393¹ pkt 1 k.p.c. podstawy naruszenia prawa materialnego, są bezzasadne. Zgodnie z art. 181 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (Dz.U. Nr 162, poz. 1118 ze zm.), prawo do górniczej renty rodzinnej ustalone na podstawie przepisów ustawy, o której mowa w art. 195 pkt 6, zachowuje wdowa, która zawarła ponownie związek małżeński przed dniem wejścia w życie niniejszej ustawy, jeżeli: 1) wychowuje co najmniej jedno z dzieci, wnuków lub rodzeństwa, uprawnione do renty rodzinnej po

zmarłym mężu, 2) po wejściu w życie niniejszej ustawy osiągnięcie wiek 50 lat życia albo stanie się niezdolna do pracy, jeżeli nie wychowuje co najmniej jednego z dzieci, wnuków lub rodzeństwa, uprawnionych do renty rodzinnej po zmarłym mężu. Ustawa ta weszła w życie z dniem 1 stycznia 1999 r. i z tą datą utraciła moc m.in. określona w jej art. 195 pkt 6 ustawa z dnia 1 lutego 1983 r. o zaopatrzeniu emerytalnym górników i ich rodzin (jednolity tekst: Dz.U. z 1995 r. Nr 30, poz. 154 ze zm.). Skarżąca wywodzi swoje żądanie z punktu 2 art. 181 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r., albowiem w dniu 29 sierpnia 2001 r. osiągnęła wiek 50 lat życia.

Brzmienie art. 181 ostatnio powołanej ustawy jednoznacznie wskazuje, iż gwarantuje on zachowanie przez wdowy, które zawarły ponownie związek małżeński przed dniem 1 stycznia 1999 r., prawa do górniczej renty rodzinnej, jednakże pod warunkiem, że renta ta została ustalona na podstawie przepisów ustawy z dnia 1 lutego 1983 r. Oznacza to, iż przepis ten znajduje zastosowanie do wdów, które w dacie wejścia w życie ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. spełniały warunki do renty rodzinnej na podstawie przepisów ustawy o zaopatrzeniu emerytalnym górników i ich rodzin z dnia 1 lutego 1983 r. i którym renta ta została ustalona (prawo do niej potwierdzone) decyzją organu rentowego, chociażby prawo do świadczenia rentowego uległo zawieszeniu na podstawie art. 19 ust. 3 tej ustawy w związku z zawarciem przez wdowę ponownego związku małżeńskiego. Z poczynionych w sprawie ustaleń wynika, iż wnioskodawczyni posiadała ustalone decyzją organu rentowego z dnia 19 czerwca 1973 r. prawo do renty rodzinnej, określonej w art. 6 ustawy z dnia 23 stycznia 1968 r. o świadczeniach pieniężnych przysługujących w razie wypadków przy pracy (Dz.U. Nr 3, poz. 8 ze zm.), które to prawo skutek zawarcia związku małżeńskiego zostało zawieszone na podstawie art. 36 ust. 1 ustawy z dnia 23 stycznia 1968 r. o powszechnym zaopatrzeniu emerytalnym pracowników i ich rodzin (Dz.U. Nr 3, poz. 6 ze zm.) w związku z art. 26 ustawy wypadkowej z 1968 r., czego konsekwencją było wstrzymanie wypłaty świadczenia rentowego decyzją organu rentowego z dnia 7 września 1976 r. W okresie obowiązywania ustawy z dnia 28 maja 1957 r. o zaopatrzeniu emerytalnym górników i ich rodzin (jednolity tekst: Dz.U. z 1968 r. Nr 3, poz. 19 ze zm.) wnioskodawczyni nie miała i nie mogła mieć ustalonego prawa do przewidzianej w jej przepisach górniczej renty wdowiej, albowiem zgodnie z art. 19 tej ustawy świadczenie to przysługiwało wyłącznie w przypadku braku prawa do renty rodzinnej na podstawie ustawy wypadkowej z dnia 23 stycznia 1968 r., a nadto w myśl art. 33 ust. 1 w związku z art. 36 ustawy o powszechnym zaopatrzeniu eme-

rytalnym pracowników i ich rodzin, również podlegało zawieszeniu w razie zawarcia związku małżeńskiego. W konsekwencji, skoro w dacie wejścia w życie ustawy z dnia 1 lutego 1983 r. o zaopatrzeniu emerytalnym górników i ich rodzin (Dz.U. Nr 5, poz. 32 ze zm.), wnioskodawczyni nie pobierała górniczej renty wdowiej na podstawie ustawy z dnia 28 maja 1957 r. o zaopatrzeniu emerytalnym górników i ich rodzin, nie mogła mieć przyznanej górniczej renty rodzinnej na podstawie art. 22 ustawy z dnia 1 lutego 1983 r., zgodnie z którym wdowom pobierającym górnicze renty wdowiej na podstawie ustawy dotychczasowej, tj. ustawy z dnia 28 maja 1957 r., przyznaje się zamiast tych świadczeń górnicze renty rodzinne określone w ustawie z dnia 1 lutego 1983 r.

Istotnie, ustawa z dnia 1 lutego 1983 r. stanowiła w art. 2 ust. 2 pkt 1, iż świadczenia na warunkach i w wysokości określonych w ustawie przysługiwały górnikom i członkom ich rodzin uprawnionym do renty inwalidzkiej lub renty rodzinnej na podstawie przepisów ustawy wypadkowej, jeżeli świadczenia określone w ustawie z dnia 1 lutego 1983 r. były dla nich korzystniejsze. Ponadto, zgodnie z art. 24 tej ustawy w związku z art. 117 pkt 1 ustawy z dnia 14 grudnia 1982 r. o zaopatrzeniu emerytalnym pracowników i ich rodzin (Dz.U. Nr 40, poz. 267 ze zm.), rozpatrzeniu na jej podstawie podlegały wnioski osób, które nie odpowiadały warunkom wymagany do uzyskania prawa do emerytury lub renty na podstawie przepisów dotychczasowych (tj. ustawy z dnia 28 maja 1957 r.), jeżeli osoby te odpowiadały warunkom do uzyskania świadczeń na podstawie ustawy. Jednakże skarżąca nie wystąpiła ze stosownym wnioskiem o rentę rodzinną na podstawie przepisów ustawy z dnia 1 lutego 1983 r., który to wniosek był podstawą wszczęcia postępowania w sprawach świadczeń z mocy art. 24 powołanej ustawy w związku z art. 89 ust. 1 ustawy z dnia 14 grudnia 1982 r. o zaopatrzeniu emerytalnym pracowników i ich rodzin. W konsekwencji, w dacie wejścia w życie ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych i utraty mocy ustawy z dnia 1 lutego 1983 r. o zaopatrzeniu emerytalnym górników i ich rodzin, wnioskodawczyni nie posiadała ustalonej na podstawie przepisów ostatnio powołanej ustawy górniczej renty rodzinnej, a tylko w takim przypadku mogła zachować do niej prawo stosownie do art. 181 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. Przepis ten nie posługuje się bowiem pojęciem zachowania prawa do górniczej renty rodzinnej na podstawie przepisów ustawy z dnia 1 lutego 1983 r., bądź prawa do renty przysługującej na podstawie jej przepisów, bądź też prawa do renty w przypadku spełnienia warunków określonych w jej

przepisach, lecz stanowi o zachowaniu prawa do górniczej renty rodzinnej ustalonej na podstawie przepisów tej ustawy.

Poprzez art. 24 ustawy z dnia 1 lutego 1983 r. o zaopatrzeniu emerytalnym górników i ich rodzin kwestię ustalania prawa do świadczeń w ustawie tej przewidzianych regulowały przepisy art. 88 - 95 ustawy z dnia 14 grudnia 1982 r. o zaopatrzeniu emerytalnym pracowników i ich rodzin oraz wydane na podstawie delegacji ustawowej z art. 94 tej ustawy rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 7 lutego 1983 r. w sprawie postępowania o świadczenia rentowe i zasad wypłaty tych świadczeń (Dz.U. Nr 10, poz. 49 ze zm.), zgodnie z którymi ustalanie prawa do świadczeń należało do Zakładu Ubezpieczeń Społecznych. Również obowiązująca w okresie od 1 stycznia 1987 r. do 31 grudnia 1998 r. ustawa z dnia 25 listopada 1986 r. o organizacji i finansowaniu ubezpieczeń społecznych (jednolity tekst: Dz.U. z 1989 r. Nr 25, poz. 137 ze zm.) w art. 11 ust. 1 pkt 2 stanowiła, iż ustalanie uprawnień do świadczeń z ubezpieczenia społecznego należy do zakresu działania Zakładu Ubezpieczeń Społecznych.

Powyższe rozważania prowadzą do wniosku, iż nieuzasadniony jest zarzut naruszenia przez Sądy obu instancji art. 181 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych, albowiem przepis ten nie znajduje do wnioskodawczyni zastosowania nie dlatego, że przyznano jej rodzinną rentę wypadkową na podstawie przepisów ustawy z dnia 23 stycznia 1968 r. – prawo, do którego to świadczenia zostało następnie zawieszone wobec zawarcia ponownego małżeństwa, lecz dlatego, że nie posiadała ona w dacie wejścia w życie ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. prawa do górniczej renty rodzinnej ustalonej na podstawie przepisów ustawy z dnia 1 lutego 1983 r. o zaopatrzeniu emerytalnym górników i ich rodzin. Nie budzi przy tym wątpliwości, iż po wejściu w życie ostatnio powołanej ustawy skarżąca mogła wystąpić z wnioskiem o ustalenie prawa do tego świadczenia, czego jednak nigdy nie uczyniła. Nie zachodzi również naruszenie art. 19 ust. 1 ustawy z dnia 28 maja 1957 r. o zaopatrzeniu emerytalnym górników i ich rodzin, albowiem Sąd Apelacyjny dokonał jego prawidłowej wykładni, przyjmując, iż przepis ten jednoznacznie wyłączał prawo do górniczej renty wdowiej przewidzianej w przepisach tej ustawy w przypadku posiadania przez wdowę prawa do renty rodzinnej na podstawie ustawy wypadkowej z dnia 23 stycznia 1968 r.

Z tych przyczyn Sąd Najwyższy w oparciu o przepis art. 393¹² k.p.c. oddalił kasację jako pozbawioną usprawiedliwionych podstaw, rozstrzygając o kosztach po-

stępowania w oparciu o art. 102 i 108 § 1 w związku z art. 393¹⁹ k.p.c., mając na uwadze skomplikowany pod względem prawnym charakter sprawy.

=====